

DEN NORSKE KIRKE

Ålesund kirkelige fellesråd

Nedregårdsvegen 1

6010 ÅLESUND

Tlf: 70165300

Faks: 70165309

kirkevergen@kirken-aalesund.no

Kulturdepartementet

postmottak@kud.dep.no

Ålesund 20.06.2013

Vår saksbehandler: SRJ

Vår ref.: 12/00049-004

Arkivkode: 001

Det livssynsåpne samfunn - høring

Ålesund kirkelige fellesråd viser til høring NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn. Høringen ble behandlet i fellesrådet 20. juni 2013, fellesrådet ønsker å avgi uttalelse der en tar for seg tre forhold:

- Gravferdsforvaltning
- Kirkebygg
- Vigselsmyndighet

Gravferdsforvaltning

Utredningen foreslår i kap. 18 at ansvaret for den offentlige gravferdsforvaltningen skal overføres fra Den norske kirke til kommunene. Det offentlige gravferdstilbudet blir i gjeldende gravferdslov lagt til kirkelig fellesråd i Den norske kirke. Stortinget vedtok i 2011 endringer i loven for å imøtekomme et større mangfold i gravferdsskikker mv. Forliket i 2008 og endringene i gravferdsloven i 2011 bekreftet imidlertid at det offentlige gravferdsansvaret fortsatt skal ligge hos kirkelig fellesråd.

Begravelsesbyråer og tros- og livssynssamfunn bistår de pårørende med seremonier og andre tjenester i forbindelse med dødsfall. I tillegg har vi et offentlig gravferdstilbud i regi av de kirkelige fellesrådene som sikrer gravlegging, kremasjon og drift av offentlige gravplasser. Utredningen bekrefter at Den norske kirke har utført sitt gravferdsansvar på en god måte, også overfor de med annen tro eller livssyn. I utredningen framkommer ingen kritikk av at kirken misbruker sin gravferdsmyndighet overfor de som har annen tro eller livssyn. Utvalgets konklusjon er likevel at dagens ordning med kirkelig fellesråd som lokal gravferdsmyndighet ikke kan videreføres - av prinsipielle grunner. Ansvaret må overføres til kommunen for å sikre likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn. Utvalget mener at innbyggerne må møte en kommunal instans ved spørsmål om gravlegging, det er den "nøytrale" kommune som er en forutsetning for et likeverdig tilbud overfor et livssynsmessig mangfold.

For Ålesund kirkelige fellesråd er det uklart hvorfor utredningen legger til grunn en forutsetning om livssynsmessig forankring som et hinder i møte med livssynsmangfold. Vi beklager at utvalget i liten grad drøfter hvilket gravferdstilbud som innbyggerne skal tilbys. Utredningen er mer opptatt av hvilken instans som utfører arbeidet. Og vi reagerer negativt på at den kirkelige tilhørigheten ensidig taler mot dagens ordning. Hvorfor er ikke utredningen åpen for at tilfredsheten med dagens tilbud kan ha sammenheng med dagens forvaltningsordning?

Det første gravfeltet tilrettelagt for muslimer ble etablert i Oslo i 1973. Fra den gangen har det skjedd en gradvis utvikling der gravplasser over hele landet har blitt en arena for økende mangfold når det gjelder ritualer, ulike former for deltagelse av de pårørende, nye gravminner og nye markeringer. Nesten uten konflikter har gravplassene synliggjort en overgang fra enhetskultur til mangfoldskultur. Tilpassninger til mangfoldet har gått fra å være primært en storbyproblematikk til

DEN NORSKE KIRKE

Ålesund kirkelige fellesråd

å bli normale utfordringer over hele landet. Med Den norske kirke ved roret er det utviklet seg et godt samarbeid mellom forvaltning og ulike tros- og livssynssamfunn.

Utredningen legger opp til at det er kollisjon mellom likebehandling av livssyn og samfunnsoppgaver lagt til Den norske kirke. Gjennom endringer i gravferdsloven i 2011 har Stortinget understreket at gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn og at Den norske kirke kan ivareta et bredere samfunnsoppdrag for hele befolkningen. Lovendringene var i stor grad en bekreftelse av etablert praksis ved de større gravplassene. Få, om noen offentlige tjenesteområder reguleres av en lovgivning hvor livssynsrelaterte hensyn gis så eksplisitt oppmerksomhet og utløser så klare rettigheter.

Fellesrådet tror at det praktiske dialogarbeidet som foregår rundt gravlegging og tilrettelegging på gravplassene, viser vei til en framtidrettet måte for å leve sammen i livssynsmangfold. Kirkelig gravferdsforvaltningen viser at når "tro møter tro" kan resultatet bli dialog og gjensidig respekt, ikke spenning og konflikt. Dette mener vi er livssynsåpenhet i praksis.

Utredningen reflekterer ikke over hvorfor den lokale kirkelige gravferdsforvaltning har taklet en såpass krevende tilpassningsprosess med gjennomgående knappe ressurser. Vi mener at dette bl.a. handler om en kultur og verdier i sektoren som har gjort at kirken har kommet i møte bredden av de menneskelige og praktiske behov døden fører med seg. Vi ser at gravferdsmyndighetens livssynsmessige tilhørighet har bidratt til forståelse for behov og ønsker hos mennesker med et annet livssynsmessig ståsted. Tilliten som er etablert er ikke basert på nøytralitet, men på en innsikt i at gravferden på ulik måte berører de mest eksistensielle sidene av livet hos oss alle. Selv om gravplassene ofte ligger ved en kirke, har de blitt et møtested for et økende religiøst og kulturelt mangfold. Brukerundersøkelser viser stor tilfredshet med det tilbudet som gis de pårørende i forbindelse med et dødsfall og tiden etterpå.

Den kompetanse og kultur som er opparbeidet i den lokale kirke på dette området er skjør og sårbare for drastiske omlegginger. Utredningen foreslår at ansvaret overføres til kommunene, uten at konsekvenser for personell og etablerte fagmiljø blir drøftet. En stor del av gravplassene ligger rett ved en kirke, og fellesrådet savner en bredere vurdering av de eiendomsmessige utfordringene ved en overgang til kommunal gravferdsdrift. Utredningen stenger også for samarbeidsløsninger mellom kirke og kommune.

Utredningens manglende interesse for gravferdstjenestens innhold vekker bekymring for at en ensidig livssynspolitisk agenda skal ødelegge den kompetanse som er opparbeidet på dette området lokalt. Utredningens manglende tillit til livssynsbasert virksomhet kan ramme en rekke livssynsbaserte tilbydere av offentlige velferdstjenester, og rommer premisser for en offentlig tros- og livssynspolitikk som i liten grad blir drøftet. Vi tror at den manglende tilliten til tros- og livssynsbasert virksomhet kan ramme utredningens bærende idé om et livssynsåpent samfunn.

Kirkebygg

Kirkebygg er ett område der prinsippet om likebehandling må nyanseres med flere hensyn. Det er ikke tilstrekkelig å betrakte kirkebyggene som lokaler for Den norske kirkes aktivitet. Blant kirkebyggene finner vi mange av de eldste stående bygg i landet. Disse er gjennom århundrene reist av stedets folk, alltid bygget med omtanke og stolthet, og de fleste steder var kirken det eneste offentlige bygget. Følgelig fikk den en sentral plassering og ble utstyrt med det beste man kunne fremskaffe av arkitektur, håndverk og kunst.

Kirkebyggene har de fleste steder stor betydning for stedets identitet og innbyggernes stedstilhørighet, uavhengig av deres forhold til det som foregår inne i bygget. Kirkene står i en særstilling blant eldre norske kulturminner, da vi knapt har hatt adelskap og lenge heller ikke noe

DEN NORSKE KIRKE

Ålesund kirkelige fellesråd

kongehus som sto som bygherrer for praktbygg og stedsskapende arkitektur. Også i nasjonsbyggingsperioden på 1800 og 1900 tallet var kirkebyggene sentrale arkitekturmonumenter. I Kulturutredningen 2014 (NOU 214: 4) sies det derfor bl.a. "Kirkebyggene er sentrale kulturarvbærende arenaer som utvalget regner som en del den kulturelle grunnmuren". Kirkebyggene finnes i alle kommuner, og i mange av kommuner er kirken det eldste bygget. Kirkebyggene inneholder store mengder kirkeinventar og kirkekunst av nasjonal kulturminneverdi.

Den norske kirke har i overkant av 1 600 kirkebygg. Av disse er i underkant av 1 000 kirker enten fredet eller gitt status som verneverdig. Vernestatusen gitt av Riksantikvaren er en offentlig markering av kirkens kulturminneverdier. Kirkebyggene har derfor i tillegg til sin funksjon som lokaler for Den norske kirkes virksomhet en funksjon som identitetsbygg og kulturminer for hele det norske folk. Kirkebyggenes særpreg, alder og kulturminneverdier bidrar til at det er kostnadskrevende å sikre og vedlikeholde disse byggene på en faglig forsvarlig måte.

Fellesrådet vil på denne bakgrunn peke på nødvendigheten av at staten tar et særlig ansvar for at kirkebyggene sikres og vedlikeholdes. Kirkebyggenes betydning tilsier at dette særlige statlige ansvar for deres kulturminneverdier ikke alene må vurderes som et bidrag til trossamfunnet Den norske kirke, men må være en del av en bredere forstått kulturpolitikk. Fellesrådet er glad for at utvalget mener at offentlige støtteordninger til vernede og fredede kirkebygg bør videreføres. Prinsippet om likeverdig behandling av alle trossamfunn må ikke være til hinder for at det offentlige kan ha særskilte ordninger for kirkebygg. Fellesrådet vil understreke at bygninger tilhørende andre trossamfunn også kan være omfattet av særlige ordninger for bygg med kulturminneverdier.

Vigselsmyndighet

ekteskapsloven gis Den norske kirke og registrerte trossamfunn på visse vilkår anledning til å foreta vigsel, dvs de har en vigselsmyndighet med klare offentligrettslig funksjoner. Utredningen peker på at ritualer for ekteskapsinngåelse vil kunne være viktige deler av manges tros- og livssynspraksis. Utredningen omtaler vigsel både som en offentligrettslig handling med sivilrettslig konsekvenser, samtidig som det beskrives som en sentral livsfaseovergang som det knytter seg mange tradisjoner og ritualer til. Utvalget sier i denne sammenheng følgende (s 201): "Utvalget vil imidlertid slå fast at disse ritualene ikke er avhengig av hvorvidt den offentligrettslige funksjonen er delegert til tros- og livssynssamfunnene. Dette er to adskilte sider av ekteskapsinngåelsen. Tema for drøftingen her er kun den offentligrettslige handlingen." Denne avgrensingen bidrar etter vår mening til å svekke utredningen, da den ikke på en bred måte vurderer både de offentligrettslige og den rituelle betydningen av dagens ordning med vigsel i regi av tros- og livssynssamfunn. Utredningens flertall går inn for å avvikle dagens ordning med vigselsmyndighet i tros- og livssynssamfunn, og dette foreslås uten at de rituelle, religiøse og tradisjonsmessige sidene av et slikt forslag drøftes utdypende.

Disse spørsmålene ble drøftet i ekteskapslovutvalgets innstilling i 1986 hvor det bl.a. står: "*Det må legges til grunn at det i dag – som i 1918 – er et utbredt ønske blant folk flest om å få beholde adgangen til kirkelig vigsel, og ikke bli påført den dobbelte handling som tvungen borgerlig vigsel vil innebære for dem som vil ha en kirkelig høytidelighet i tillegg til den lovbestemte fremgangsmåte. (NOU 1986: 2: 60)*"

Fellesrådet legger vekt på at kirkelig vigsel har lange tradisjoner i vårt land, og vi mener det skal sterke argumenter for å avvikle en slik etablert ordning. Vi finner ikke at argumentene hos utvalgets flertall er tungtveiende nok for å avvikle ordningen med vigsel i regi av tros- og livssynssamfunn.

Det er etter vårt syn påfallende at selv om utvalgets flertall legger avgjørende vekt vigselsens offentligrettslige betydning, så understrekes det at en ny sivil ekteskapsinngåelse skal kunne skje

DEN NORSKE KIRKE

Ålesund kirkelige fellesråd

på en rituell måte. Utvalget sier følgende i tilknytning til behovet for en utredning om rammene for en obligatorisk sivil ekteskapsinngåelse følgende (s. 206): ”*Sentrale premisser for en slik gjennomgang vil være behovet for økt fleksibilitet, god tilgjengelighet både med hensyn til geografisk nærhet og generell kapasitet, og behovet for en tilrettelegging som gir mulighet for høytid og festpregede rammer. Ved å stille krav om sivil ekteskapsinngåelse for alle som ønsker å inngå ekteskap, er det sentralt at dette blir en ordning som også kan framstå som fullverdig i seg selv, med mulighet for feiring og verdige rammer.*” Ut fra utvalgets premisser om at vigsel primært har en offentligrettslig betydning, så kan ekteskapsinngåelsen skje på en enkel måte gjennom utfylling av de nødvendige skjema mv. Utvalget legger imidlertid opp til at offentlig vigsel skal bli ”fullverdig” ved høytid og festpregede rammer. Fellesrådet mener at dette forslaget kan forstås som om utvalget ønsker at en sivil ekteskapsinngåelse skal erstatte den rituelle ramme som i dag skjer i tros- og livssynssamfunnene, og at tilbudet ikke blir likeverdig før det gis en mer rituell ramme. Indirekte ligger det her en anerkjennelse av ritualenes betydning som i liten grad drøftes, og det kan synes som om utvalget ønsker at det offentlige skal tilby ritualer som langt på vei kan erstatte de som tilbys av tros- og livssynssamfunn. Dette reiser tros- og livssynspolitiske spørsmål som utredningen i liten grad diskuterer. Fellesrådet mener dette forslaget bryter med utvalgets premisser om aktiv tilrettelegging for tros- og livssynspraksis. Ekteskapsinngåelsens offentligrettslige betydning og statens kontrollbehov kan styrkes bl.a. ved utvikling av ordningen med prøving av ekteskap.

Vennlig hilsen

Svein-Rune Johannessen
Kirkeverge